

Verhalend

ontwerpen

Ontwerp en realisatie:
Pedagogische Begeleidingsdienst stad Gent
in samenwerking met . MOS Vlaanderen
www.lne.be
www.storylinegent.be

Het mysterie van Mister C

Doelgroep: 9- tot 14-jarigen

Verhalend Ontwerp rond duurzaamheid op school

Met dit lespakket willen we leerkrachten uit het basisonderwijs op weg helpen om werk te maken van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling. Duurzame ontwikkeling wordt vaak omschreven als “een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van de huidige generaties zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties in gevaar te brengen om in hun eigen behoeften te voorzien”. Wat een mondvoll! Nogal abstract ook, zeker voor jonge kinderen. Kort gezegd betekent dit: “*genoeg, voor altijd, en voor iedereen*”.

Het is wel duidelijk dat de opgroeiende generatie voor een grote uitdaging staat. De kinderen van nu zullen moeten rechtzetten wat bij de huidige en vorige generaties is misgelopen. Ze staan voor de opdracht de ecologische schade op onze planeet te herstellen én tegelijk de sociale onrechtvaardigheid een halt toe te roepen. Als we daar naar streven, speelt de leerkracht hier en nu een cruciale rol. Alle studies wijzen uit: de leerkracht doet er toe! (*R. Marzano, What Works in Schools: Translating Research into Action, 2003*).

Dit lespakket wil een bijdrage leveren aan Educatie voor Duurzame Ontwikkeling op school. Het wil kinderen laten werken aan competenties die nodig zijn om, elk op hun manier, bij te dragen aan een meer duurzame toekomst. Verhalend ontwerpen is een stapje in de richting van het verwerven van cruciale elementen van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (=EDO):

EDO vereist nieuwe kennis

EDO bevordert systeemdenken en een geïntegreerde aanpak

EDO is gericht op waardeontwikkeling

EDO houdt rekening met emotionele aspecten

EDO is actiegericht

Verhalend Ontwerpen – wat is het?

Deze benadering van leren is meer dan dertig jaar geleden ontstaan in Schotland. Men noemt het daar **Storyline Approach**. Verhalend Ontwerpen of Storyline Approach is een krachtige techniek om klasprojecten op te bouwen met de betrokkenheid van alle leerlingen. Het levert aantrekkelijk en kwaliteitsvol onderwijs dat in de regel net zo spannend is als een goed boek. Het Storyline-principe wordt toegepast van kleuter tot hoger onderwijs, in trainingen in het bedrijfsleven, in educatie en vorming.

Kenmerkend is dat, in plaats van een studie uit te voeren die cirkelt rondom één centrale vraag of thema, een Verhalend Ontwerp lineair verloopt. Het volgt een **verhaallijn**, een Storyline. Deze verhaallijn kan gebaseerd zijn op een boek, maar kan een leerkracht ook zelf verzinnen. In de beide ontwerpen “Trui” en “Mister C” werden de verhaallijnen zelf verzonnen. Deze grote lijn in het verhaal legden we op voorhand vast in een scenario, gebaseerd op doelstellingen en eindtermen.

Een Verhalend Ontwerp lijkt misschien wat op een truc, al is het dan een goeie. Leerlingen komen als vanzelf terecht in een reeks gebeurtenissen en zijn zowel met **hoofd, hart en handen** bij de zaak betrokken...zonder zich ervan bewust te zijn. De verhaallijn en de sleutelvragen bieden een kader (the teacher's rope). De leerkracht heeft de verhaallijn als een soepel touw in handen. Dit touw kan gevierd worden als leerlingen helemaal opgaan in het verhaal en voorstellen doen die misschien verder gaan of anders zijn dan de activiteiten die jij als leerkracht in gedachten had. Het touw kan ook strakker aangehaald worden als de kinderen op een zijspoor dreigen te belanden.

De rest is de speeltuin van de leerlingen. En reken maar dat ze deze speelruimte met enthousiasme zullen inpalmen! Het is als oefenen voor de echte wereld in een fictieve omgeving, een wel doorleefd “doen alsof”. Een goed verhalend ontwerp levert onderwijs op dat voor kinderen spannend en aantrekkelijk is. Alles wat ze kunnen, doen de kinderen zelf. De rol van de leerkracht is zorgen voor een aanbod dat kinderen actief maakt en hulp en structuur bieden waar dat nodig is.

Verhalend Ontwerpen – waarom?

...omdat je een goed verhaal nooit meer vergeet!

Immers, Verhalend Ontwerpen of Storyline Approach...

plaatst leerlingen centraal in plaats van het curriculum

zet aan tot actief en coöperatief leren

laat beleven, genieten...en leren (zowel voor leerlingen als leerkrachten)

maakt het mogelijk te differentiëren

heeft het voordeel van een herkenbaar patroon, met oneindig veel variaties

doe je omdat verhalen vertellen al zo oud is als de mens

laat talenten oefenen in een bijna-echte wereld

laat je kijken door andermans ogen ...laat je lopen in andermans voetstappen

kan elke leerkracht leren

is altijd een groepsgebeuren

is niet nieuw, maar raakt ook nooit versleten

Verhalend Ontwerpen – de opbouw

De schematische opbouw van “Trui” en Mr C” vind je op de volgende pagina’s van deze handleiding. Hier volgt een woordje uitleg over de opbouw. Concreet bestaat een Verhalend Ontwerp altijd uit vaste ingrediënten:

De plot is waar het allemaal om draait. In deze ontwerpen is dat Educatie voor Duurzame Ontwikkeling.

Elk ontwerp is gebaseerd op een **verhaallijn**: de grote lijn in de belevenissen van de hoofdpersonen. In “Trui” is de verhaallijn een versje, in Mr C wordt de verhaallijn kort omschreven en door de leerkracht aangebracht.

De verhaallijn is opgedeeld in **episodes** die vloeiend in elkaar overgaan. Episodes zijn als hoofdstukken in een boek. Binnen elke episode worden kinderen actief. De leerkracht zorgt voor de overgang naar een andere episode door het stellen van **sleutelvragen**: die bieden kinderen ruimte om actief te worden én structuur om betekenissen te zien.

Alles wat kinderen tijdens een verhalend ontwerp maken, wordt in de klas opgesteld of chronologisch aan de wand opgehangen. Zo ontstaat een **wandfries**. Dit biedt een overzicht van de voortgang van de verhaallijn en helpt daarmee de draad weer oppakken in een ander lesuur bv. Het maakt bovendien de kracht van groepswork zichtbaar en zorgt voor mooie en waardevolle voorwerpen in de klas.

De rol van goede sleutelvragen

Het stellen van goede sleutelvragen is cruciaal om een Verhalend Ontwerp te laten slagen. Tegelijk is het misschien ook wel het moeilijkste onderdeel ervan. In het onderwijs worden heel wat vragen gesteld om kinderen naar een ‘goed’ antwoord te leiden (meestal het antwoord dat de leerkracht al op voorhand in gedachten had).

Sleutelvragen doen dat niet: zij bieden kinderen de ruimte om zelf met antwoorden te komen. Het zijn vragen die tot nadenken stemmen. Echte vragen, dus.

Een goede sleutelvraag heeft de volgende kenmerken:

Er is meer dan één antwoord mogelijk.

Ze zet aan tot analyseren en nadenken.

Ze stimuleert de verbeelding.

Ze zet aan tot actie.

Ze biedt kansen om voorkennis op te rakelen.

Ze wordt gesteld binnen een veilige context.

Ze geeft kinderen verantwoordelijkheid.

Ze leidt tot nieuwe vragen, ook van de kinderen.

Met het stellen van de juiste sleutelvragen staat of valt een verhalend ontwerp. De juiste formulering is daarom heel belangrijk! Sleutelvragen vormen de verbinding, de sleutel, om vanuit de verhaallijn op een natuurlijke manier de deur te openen naar de gepaste leeractiviteit. Andere vragen roepen andere ideeën op in de hoofden van je leerlingen. Wees je bewust van het belang van goede sleutelvragen en stel ze met zorg.

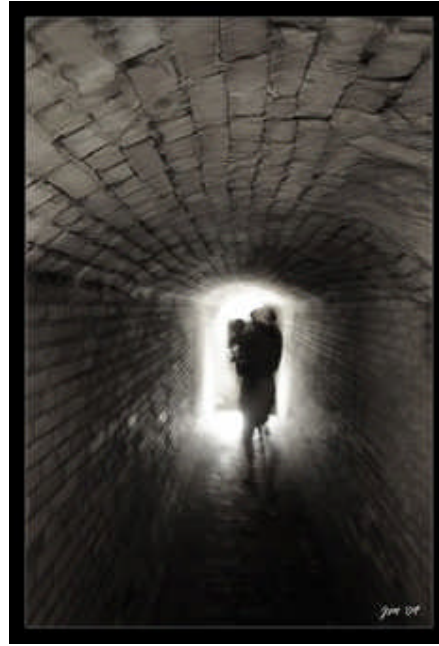
En verder...

We vatten elk van beide ontwerpen samen in een overzichtstabel. Deze is voor de leerkracht handig om in de klas bij de hand te houden, want ze vat telkens de verhaallijn samen, met bijhorende sleutelvragen en de daaruit voortvloeiende leeractiviteiten. Er is een pagina per episode.

Tijdens de try-outs van deze ontwerpen kwamen ook vele vragen opborrelen van leerkrachten. Deze FAQ's vind je telkens na de overzichtstabellen. De try-out van Trui gebeurde in een derde kleuterklas, deze van Mr C in een zesde leerjaar.

Staat jouw vraag er niet tussen en brand je van nieuwsgierigheid? Stel dan je vraag aan griet.debaecke@gent.be of liliane.vanacker@gent.be of via www.storylinegent.be

Verhalend Ontwerp:

Het mysterie van Mister C

Plot : educatie voor duurzame ontwikkeling

Doelgroep : 9- tot 14- jarigen

Kernwoorden : energie, CO2-uitstoot, klimaatverandering MOS, klimaat, educatie voor duurzame ontwikkeling, systeemdenken

Dit ontwerp werd gemaakt in het kader van de 10^e dikke truiendag

Episode 1: Een spannend bericht

Verhaallijn	Sleutelvragen	Leeractiviteiten	Materialen	Doelstellingen
<p>De leerkracht stapt de klas binnen met een verontrustend bericht. Het is een bericht van Staatswelzijn. Zij verspreiden het volgende bericht:</p> <p><i>Gezocht:</i> <i>*Mister C</i> <i>*laatst gezien in...</i> <i>*is in het bezit van enkele vreemde voorwerpen en een QR-code.</i></p> <p><i>Wie informatie heeft rond deze persoon en zijn activiteiten, gelieve contact op te nemen met het departement Staatswelzijn.</i></p>	<p>Wat is "Staatswelzijn"? Waarom zoekt Staatswelzijn Mister C? Hoe kunnen wij ervoor zorgen dat het departement Staatswelzijn deze persoon vindt?</p>	<p>Groepsgesprek</p> <p>De leerkracht wordt hoofdinspecteur en organiseert zijn speurdersteam.</p>	<p>Bericht van Staatswelzijn via filmpje via www.storylinegent.be computer, beamer</p>	<p>ICT: ICT gebruiken om de eigen ideeën creatief vorm te geven. Zelfstandig leren in een door ICT ondersteunende leeromgeving ICT gebruiken om doelmatig te communiceren</p>
	<p>Over welke talenten beschikt een speurder?</p>	<p>De speurders kunnen alvast meer te weten komen over hun werk via http://jufmarianne6.yurls.net/nl/page/758201 en via de werkblaadjes techniek: "Wie heeft het gedaan?" (zie bijlage)</p>	<p>Computer Werkblaadjes, vloeistoffen, custardpoeder, rodebietensap...</p>	<p>WO Techniek:: Een probleem, ontstaan vanuit een behoefte, technisch oplossen door verschillende stappen van het technisch proces te doorlopen Een eenvoudige werktekening of handleiding stap voor stap uitvoeren</p>
	<p>Over welke woordenschat beschikt een speurder?</p>	<p>De speurders maken kennis met "Het woordenboek voor speurders" en spelen het "gooi-een- woord- spel" (zie bijlage)</p>	<p>Zakwoordenboekje voor speurders: zie bijlage "Gooi-een-woord" instructies</p>	<p>Taal: Reflecteren op de betekenis van woorden en woordgroepen</p>
	<p>Hoe ziet Mister C eruit?</p>	<p>De speurders maken een robotfoto van Mister C via http://www.pizap.com/ De profielen worden doorgestuurd naar Staatswelzijn via de website.</p>	<p>Computer, www.storylinegent.be Tip: om als lkr gemakkelijk de bijdragen van je eigen klas terug te vinden, laat je alles opslaan als "naam school_klas_", bv "Het Sterrebos_5B"</p>	<p>Sociale vaardigheden: De leerlingen kunnen bij groepstaken leiding geven en onder leiding van een medeleerling meewerken</p>

Episode 2: Op onderzoek uit

Verhaallijn	Sleutelvragen	Leeractiviteiten	Materialen	Doelstellingen
<p>Het onderzoek start, op de wandfries hangen de eerste aanwijzingen.</p> <p>De “C-files” worden ontdekt.</p>	<p>Wat weten we al van Mister C? Beschrijf de aanwijzingen: waarmee hebben deze te maken? Wat is een QR-code?</p>	<p>Groepsgesprek Inscannen van en decoderen van de QR-code. De speurders gaan op zoek gaan naar de verzamelplaats van de “C-files”</p>	<p>QR-code, QR-scanner, QR-handleiding (zie bijlage), computer. Zonder QR-scanner rechtstreekse link via www.storylinegent.be (klik op mystery)</p>	<p>ICT: Informatie zoeken met behulp van ICT Zelfstandig leren in een door ICT ondersteunende leeromgeving</p>
	<p>Hoe gaan we ons organiseren zodat de geheime informatie zo vlug mogelijk doorzocht wordt?</p>	<p>De speurders splitsen zich in groepjes. De leerkracht zorgt voor de groepsindeling. Elk groepje buigt zich over een “C-file”</p>	<p>“C-files”, computer, papier, stiften</p>	<p>Leren leren De leerlingen kunnen op systematische wijze verschillende informatiebronnen op hun niveau zelfstandig gebruiken.</p>
	<p>Hoe maken we een goede mindmap over onze informatie?</p>	<p>De informatie wordt verzameld en gevisualiseerd via een mindmap</p>	<p>Hoe maak ik een mindmap/breinkaart?: zie bijlage en op http://www.youtube.com/watch?v=soj4RKksLmg</p>	<p>Sociale vaardigheden: De leerlingen kunnen bij groepstaken leiding geven en onder leiding van een medeleerling meewerken.</p>

Episode 3: Het mysterie opgelost?

Verhaallijn	Sleutelvragen	Leeractiviteiten	Materialen	Doelstellingen
De hoofdinspecteur zet zijn/ haar speurdersteam aan tot enige spoed...	Welke informatie haalde je uit jouw "file"?	Afwerken van de dossiers. Presenteren van de gevonden informatie.	mindmaps computer	WO: Milieu: Kunnen met concrete voorbeelden uit hun omgeving illustreren hoe mensen op positieve, maar ook op negatieve wijze omgaan met het milieu
Het speurdersteam verzamelt zich rond de wandfries. Elk subteam licht de volledige speurdersgroep in over hun "file". De speurders krijgen de opdracht om te zoeken naar verbanden tussen de verschillende files...	Wat is de link tussen al deze "files" ? Wie is Mister C nu eigenlijk? Welke informatie kunnen wij doorspelen aan Staatswelzijn? Hoe gaan we dit doen?	Patronen ontdekken tussen de files (systeemdenken) conclusies trekken. Informatie doorspelen aan Staatswelzijn: uploaden via de website www.storylinegent.be (klik op staatswelzijn)	computer	Kunnen met concrete voorbeelden uit hun omgeving illustreren dat aan milieuproblemen vaak tegengestelde belangen ten grondslag liggen Niet-levende natuur: kunnen met enkele voorbeelden aantonen dat energie nodig is voor het functioneren van levende en niet-levende systemen en kunnen daarvan de energiebronnen benoemen Taal: Spreken: De leerlingen kunnen het gepaste taalregister hanteren als ze over een op school behandeld onderwerp aan de leerkracht verslag uitbrengen Luisteren: De leerlingen kunnen de informatie achterhalen in een uiteenzetting of instructie van een medeleerling, bestemd voor de leerkracht ICT: ICT gebruiken om doelmatig te communiceren

Episode 4: Tijd brengt raad...

Verhaallijn	Sleutelvragen	Leeractiviteiten	Materialen	Doelstellingen
<p>Het speurdersteam ontvangt een bericht van Staatswelzijn. Zij zochten verder in de databanken van hun departement aan de hand van de profielen die zij ontvangen hebben. Via de website komen de speurders het commentaar te weten op hun ingestuurde profielen. Heeft het speurdersteam enige raadgevingen voor deze verdachten?</p>	<p>Wat heeft Staatswelzijn allemaal ontdekt over onze verdachten?</p>	<p>Groepsgesprek</p>	<p>Profielen met bijbehorende tekst op voorhand aanvullen op de website. Voorbeelden zie bijlage Teksten kunnen ingevoegd worden via: http://www.storylinegent.be/node/add/tekst-bij-robotfoto</p>	<p>Leren leren: De leerlingen kunnen eenvoudige problemen op systemematische en inzichtelijke wijze oplossen.</p>
	<p>Welke raad kunnen we aan de Mister C's geven om hun CO2-uitstoot te beperken?</p> <p>Hoe zullen we de boodschap naar al onze Mister C's brengen?</p> <p>Welke media zijn geschikt?</p>	<p>Elkéén zoekt naar oplossingen voor zijn/haar Mister C. Eigenlijk blijkt dat we allemaal wel een beetje Mr C zijn...</p> <p>Deze boodschap willen we verspreiden via een filmpje, een geluidsopname, een tekst, een PPT, een lied, een rap...die we plaatsen op zoveel mogelijk platformen!</p> <p>We brengen alvast onze bevindingen over aan onze school en onze ouders</p>	<p>Opnamemateriaal, computer</p>	<p>WO: Milieu: Tonen zich in hun gedrag bereid om in de eigen klas en school zorgvuldig om te gaan met afval, energie, papier, voedsel en water</p> <p>ICT: ICT gebruiken om eigen ideeën creatief vorm te geven ICT gebruiken bij het voorstellen van informatie aan anderen ICT gebruiken om doelmatig te communiceren</p>

Verhalend Ontwerp Het mysterie van Mr C-FAQ

Dit verhalend ontwerp werd uitgetest in een zesde leerjaar. Dit is een overzicht van mogelijke vragen die je je als leerkracht kunt stellen. Staat jouw vraag er niet tussen en brand je van nieuwsgierigheid? Stel dan je vraag aan liliane.vanacker@gent.be of griet.debaecke@gent.be of via www.storylinegent.be

Welke rol speel je als leerkracht in dit verhalend ontwerp?

De rol is eigenlijk dubbel: in de klas ben je hoofdinspecteur van het speurdersteam. De groep speurders staat dus onder jouw leiding. Neem deze rol dan ook serieus: spreek je speurders toe alsof ze echte detectives zijn, bv “Speurder Annelies, vertel me: wat zijn jou bevindingen in deze mysterieuze zaak?”

Anderzijds moet je ook de rol van Staatswelzijn opnemen achter de schermen en voor episode 4 inloggen op de website om commentaar toe te voegen aan de robotfoto’s en een bedanking sturen. Uiteraard gebeurt dit stiekem na schooltijd.

Wat is de rol van de wandfries in dit Verhalend Ontwerp?

Als het speurdersteam eenmaal georganiseerd is, doet de wandfries dienst als een plaats waar de speurders overzicht hebben op het volledige onderzoek, een soort “storyboard” in een “briefing room” van de politie. Net als in de spannende TV-series (denk aan Witse of Lewis) kunnen de speurders hier hun informatie verzamelen, ordenen, er logische verbanden op aanduiden. Het is dus best om als hoofdinspecteur van de speurders elke episode op te starten en/of af te sluiten met de wandfries, om alle speurders van de laatste ontwikkelingen op de hoogte te stellen.

Hoe kan je gemakkelijk in episode 1 in de rol kruipen van hoofdinspecteur, en dus leider van een speurdersteam?

Een accessoire zoals een hoed, een pijp, een jasje ... scheidt duidelijkheid wanneer de leerkracht in de huid van hoofdinspecteur kruipt. Voor de leerlingen is het duidelijk dat, als dit accessoire verschijnt, de leerkracht de rol van hoofdinspecteur opneemt en automatisch worden zij dan de speurders.

De leerlingen werken in episode 1 een 20-tal minuten aan één onderdeel van de speurdersstage en schuiven dan door.

Op welke details moet ik als hoofdinspecteur letten in episode 1?

Om als lkr gemakkelijk de bijdragen van je eigen klas terug te vinden, laat je profielfoto’s uploaden via Staatswelzijn als “naam school_klas_”, bv “Het Sterrebos_5B”.

Op welke details moet ik als hoofdinspecteur letten in episode 2?

Aan de wandfries: staakwoorden noteren bij de vreemde voorwerpen en telkens de verbinding maken met Mister C. Hou als hoofdinspecteur de speurders in de hand om niet al te wild te gaan fantaseren: verbeelding mag en is noodzakelijk, maar als speurder moet je je wel schikken naar de feiten van het onderzoek.

“C- files”: leerlingen hechten belang aan de initialen van Mister C:

H. C.

Houd deze initialen in het achterhoofd bij de vraag “Wie is Mister C?” (zie derde episode)

Laat de speurders informatie uit de C-files halen:

- De tekst:
Echte speurders lezen ook aandachtig de begeleidende tekst!
- Het filmmateriaal:
 1. Stel , na het kijken, de vraag: waarover gaat het? Noteer in een paar staakwoorden.
 2. Hier en daar zit er een lange film tussen. Zodra je weet waarover de film gaat mag een speurder die stop zetten.
 3. Engelstalig filmmateriaal: beelden spreken evenveel als woorden. Over het algemeen

Mindmap maken:

Wijs als hoofdinspecteur de speurders op de indeling van de “C-files”. Dezelfde structuur kan ook gebruikt worden bij het maken van de mindmaps.

Op welke details moet ik als hoofdinspecteur letten in episode 3?

Geef als hoofdinspecteur bij de voorstelling van de mindmaps volgende opdracht aan de overige speurders, die luisteren:

“Luister goed naar de informatie die je hoort. Probeer verbanden te zien met de informatie die jouw speurdersgroep verzamelde: wat is gelijk? Wat niet? Duid deze verbanden tussen aan op je eigen mindmap. Gebruik die verbanden en vertel wat je opgemerkt hebt bij je eigen voorstelling.”

Stuur tenslotte de mindmaps door aan Staatswelzijn via de website.

Op welke details moet ik als hoofdinspecteur letten in episode 4?

De leerkracht logt op voorhand in via een aparte pagina in om commentaar toe te voegen aan de profielfoto's van de leerlingen (zie episode 1) via <http://www.storylinegent.be/node/add/tekst-bij-robotfoto>.

Inspiratie voor commentaar vind je in de bijlagen. Bij het begin van episode 4 kondig je als hoofdinspecteur aan dat Staatswelzijn zeer opgetogen was met de robotfoto's, en hier verder opzoekwerk over deed. Zij kwamen tot onthutsende resultaten. Let erop dat alle namen de initialen H.C. dragen, bv:

Hendrik Cattoir:

Fabriekseigenaar.

De machines draaien dag en nacht om een zo groot mogelijke productie te verzekeren.

Alle afval wordt verbrand en het afvalwater wordt in de nabij gelegen beek geloosd.

Hub Collin:

Is 11 jaar en is heel erg verwend.

Koopt en krijgt voortdurend hele dure en nieuwe digitale spullen zoals een wii, een smartphone...

Telkens iets uit de mode is of licht verouderd gooit hij het weg en krijgt hij het allernieuwste ter vervanging.

Laat de speurders zelf het commentaar ontdekken, waaruit blijkt dat iedereen eigenlijk een beetje Mr C kan zijn! De verdachten in deze zaak blijken immers geen klassieke misdadigers, maar doodgewone mensen...

Zorg tot slot voor een bedanking van "Staatswelzijn" voor het geleverde werk.

Laat de leerlingen hun avontuur ook brengen aan de gehele school en de ouders. Daaruit kunnen enkele maatregel en voor de school uit voortvloeien...opdat iedereen de Mr C in zichzelf een halt kan toeroepen!